

ИСПОД АНДА, ХИМАЛАЈА И БАГДАЛЕ: ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ КРУШЕВАЧКОГ КЊИЖЕВНОГ КЛУБА „БАГДАЛА“ И НЕСВРСТАНИ СВЕТ

АПСТРАКТ: У раду се истражује делатност крушевачког књижевног клуба „Багдала“ са акцентом на издавачку делатност и то на преводе са простора шев. несврстаној свету. У једном феномену „заборављеној постколонијализма“ показује се како је један издавач из индустријској града средње величине у СФРЈ био веома важан и успео да превазиђе не само однос провинција-метропола на релацији Београд-Крушевац, већ како је био укључен у стварање нових, глобалних веза. Као што су уредници „Багдале“ прокламовали, издавач се никад није зашворио у локално и провинцијално што је довело до постављања Крушевца и „Багдале“ на књижевну мапу културних делатника који су деловали глобално. Најбољи доказ за то представља едисија од око 80 књига коју је „Багдала“ издавала седамдесетих и осамдесетих година XX века под називом „Библиотека несврстаних“. Радило се о, до данас на овом простору, непревазиђеном и ванредно успешном подухвату приближавања култура Азије, Африке и Латинске Америке становницима Југославије. Ова делатност је контекстуализована у односу на југословенску спољну политику и културну политику Југославије, као и на њене специфичности у социјалистичком и несврстаном свету.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Југославија, социјализам, књижевност, имагологија, несврстаност, хладни рат, Азија, Африка, Латинска Америка, Крушевац, Багдала

Свест о другим и другачијим културама и цивилизацијама јако дуго је присутна у јужнословенској књижевности и култури. У томе није заостајала ни свест о нарочито удаљеним културама и цивилизацијама попут индијске, кинеске, различитих култура Африке и америчких Индијанаца. Не мора се чак ни тражити нарочито дубоко, до сетити се пар редова песме једног од највећих српских песника, Петра Петровића Његоша, *Луца микроkozма*, коју је писао под утицајем кључних дела западне цивилизације попут Милтоновог *Изгубљеној раја*, где се помиње и „Кристална круна Чамалара“ односно снежни врхови Хималаја.¹ У српској и југословенској књижевности временом

¹ Петар Петровић Његош, *Луца микроkozма*, Београд 1923, 20.

се појављује све већи број слика о све географски удаљенијим и мање познатим културама.²

Пошто су југословенски писци, и сами Европљани и део европског културног круга, дуго били оријентисани на европску књижевност, нарочито на књижевност моћних нација попут Француске, Велике Британије и Немачке, двадесетих и тридесетих година XX века долазе у нешто интензивнији контакт са књижевностима и писцима Азије и Африке. Тако је, на пример, 1920. велики Милош Црњански (који је приређивао и преводе јапанске и кинеске поезије) написао песму *Суматра*. Ова песма је мотивом овог југоисточноазијског острва тематизовала универзализам и представљала је један крак интересовања писаца са ових простора за естетске, поетске и историјске теме Азије.³ Слично интересовање може се приметити у дочеку бенгалско-индијског песника Рабиндранта Тагоре у Београду 1926. Овај азијски поета био је на пропутовању кроз Европу, а у Београду је наишао на топао дочек, те је изразио дубоко разумевање за балканску културу Југославије, коју је већ тада посматрао као културу на „размеђи светова“ и предвиђао је „југословенској цивилизацији“ период златног доба креативности. Чувени карикатуриста „Политике“, Петар Крижанић Пјер, приказао га је како са тадашњим премијером Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС) Николом Пашићем води дубоку дискусију о судбини Европе.⁴

Није без значаја да је један од најважнијих путописа Краљевине СХС/Југославије *Африка* модернистичког писца Растка Петровића из 1930. године.⁵ У овој књизи Петровић је читаоце, премда кроз очи франкофила, Европљанина и савезника европског империјализма у Африци, одвео пут Екватора и неслућених даљина тропског појаса. Поистоветивши Југославију са Европом, Петровић је употребио афричке сцене да своју земљу прикаже као чвршће укорењену у Европи.⁶ Неколико година касније, 1936, у Шибеник из Париза на летњи распуст стижу два студента. Један је био Петар Губерина, потоњи познати лингвиста, а други Еме Сезер, један од оснивача покрета *црнаштва*. Ту Сезер, на плажи Мартинска, повезујући крајолик и назив са

² Видети нпр: *Слика Другој у балканским и средњоевропским књижевностима*, уредник Миодраг Матицки, Београд 2006.

³ Мило Ломпар, *Црњански. Биографија једној осећања*, Београд 2018, 191, 388, 444–445, <http://www.klubputnika.org/zbirka/vremeplov/3759-objasnjenje-sumatre-1920> (приступљено 27. 10. 2020).

⁴ Петар Крижанић Пјер, „Бриге белих брада“, *Политика*, 11. 1926, <http://www.yugopapir.com/2017/09/rabindranat-tagore-u-jugoslaviji-1926.html> (приступљено 20. 10. 2020).

⁵ Rastko Petrović, *Afrika*, Novi Sad 2008 (1930).

⁶ Zoran Milutinović, „Oh, to be a European! What Rastko Petrovic learnt in Africa“, *Under Eastern Eyes. Eastern European Travel Writing in Comparative Perspective I*, Wendy Bracewell and Alex Drace Francis (eds.), Budapest 2008.

својим родним острвом на Карибима (Мартиник) започиње писање једне од најпознатијих песама тзв. Црног Атлантика, *Поврашак у домо-вину*.⁷ Истовремено, југословенске писце инспирисале су далеке културе, те су кроз свој поетски или прозни израз провлачили азијске појмове, или су пак читава дела посвећивали далеким просторствима или фигурама. Тако песник Славко Батушић 1937. пише о својој потајној жељи да оде у *Леиџу сџранаца* и види луке „Стражње Индије“ где је вавилонска мешавина људи у класном и расном смислу: „[...] презрени, скитнице, спартакисти и шведски баруни, парије, мулати, мандарини и гусари, десператери, ребели, штрајкаши и пирати [...]“.⁸ Батушић једну песму (*Пјесма цару јапанском*) посвећује јапанском цару, као далекој и моћној фигури мистериозног Истока:

„О Микадо Хиро-Хито, Господине Царе, Сине Сунца!
Ти си моћни господар земаља далеких Истока и Југа,
Жутих патуљака црнокоших и милих.“⁹

Кроз XX век ове везе, од појединачних инспирација, личних познанстава и случајних сусрета, постају и формализоване кроз институционалну сарадњу, превођење књижевних и других дела страних култура и цивилизација, што се у Југославији нарочито дешава у контексту глобалног хладног рата и рађања политике несврстаности те политичког, географског али и културолошког концепта несврстаног света.

Глобални хладни рат и југословенска култура

Свет настао после Другог светског рата брзо се поделио на два супротстављена идеолошка блока. Неки истраживачи овог периода чак су овај феномен назвали „подељеним световима снова“, упућујући на различите тежње понајпре америчке и совјетске културне продукције и дипломатије да створе културне моделе које ће већина света усвојити. То се односило како на високу културу попут балета, сликарства или шаха, тако и на такозвану *middlebrow* културу лаке књижевности, мјузикала или фоклора, до популарне културе оличене у стриповима, филмовима и музици. Најпре су се на „мети“ ова два модела нашле

⁷ Rabindranath Tagore, Pablo Neruda, Aime Cesaire. *For a reconciled universal*, Paris 2011, 77–84; Robert Fraser, *West African Poetry. A critical history*, Cambridge 1986, 44–45; Daša Šašić, „Delo Eme Sezera“, *Polja*, 248, (1979), 13–14; Mazisi Kunene, „Introduction“, in: Cesaire Aime, *Return to my native land*, London 1969, 20; *Drugo čitanje*, priredio Mirko Galić, Zagreb, 2007, 206.

⁸ Slavko Batušić, „Legion Etrengere“, *23 pjesme*, Zagreb 1938.

⁹ S. Batušić, „Pjesma Caru Japanskom“, u: S. Batušić, *n. d.*

европске земље, у којима је такмичење трајало од 1945, да би им се придружиле Азија, затим Латинска Америка и на крају Африка.¹⁰

Југославија је у време хладног рата прешла специфичан пут од совјетског сателита до најлибералније, највестернизованије и најамериканизоване социјалистичке земље. У периоду од 1944–1948, са разним преживелим аспектима до средине педесетих година, совјетизација југословенске културе огледала се у приступу култури као оруђу за обликовање више свести код „непросвећених маса“. Педесете године су донеле обрт, а шездесете врхунац американизације југословенске културе са њеним највидљивијим аспектима у *кока коли*, *џинсу* и *џезу*. Југословенско отварање према Западу значило је и културне утицаје из Италије и Западне Немачке. Гастарбајтери и туристи доносили су не само страну одећу, већ и стручне часописе и књиге.¹¹ Југословенски интелектуалци и студенти почели су да шире своје видике, те су се Ленинграду и Москви придружили Париз и Лондон.¹²

Раскид са СССР-ом и приближавање западу, пре свега Великој Британији и САД-у, био је само први корак у стварању југословенског посебног пута. Уплашени економским, али и пре свега политичким последицама приближавања онима које су неколико година пре тога називали „империјалистима“, председник Јосип Броз Тито и група искусних дипломата око њега, попут Јосипа Ђерђе, Леа Матеса и Константина Коче Поповића, у периоду 1954–1961 усвајају посебну политичку платформу несврстаности.¹³ Ова политика омогућила је посебно позиционирање Југославије у хладноратовском свету, и до шездесетих, а посебно седамдесетих година, интернализована је у низу културних институција. Суперструктура несврстаности донела је југословенским културним теоретичарима могућност да теоријски обликују своје специфичне ставове о „равноправности и поштовању култура“, без хијерархије, са „непристрасним валоризирањем њихових доприноса“ те у оквирима „националне

¹⁰ Giles Scott-Smith and Joes Segal, „Introduction. Divided Dreamworlds? The Cultural Cold War in East and West“, *Divided Dreamworlds? The Cultural Cold War in East and West*, Romijin et al. (eds.), Amsterdam 2012, 1–13; Christina Klein, *Cold War Orientalism: Asia in the Middlebrow Imagination, 1945–1961*, Berkeley 2003.

¹¹ Види више у: Radina Vučetić, *Koka kola socijalizam. Amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture tokom šezdesetih godina XX veka*, Beograd 2012; Горан Милорадовић, *Лепота под надзором. Совјетски културни утицаји у Југославији 1945–1955*, Београд 2012; Antia Buhin, „Flavoured with sea, flavoured with salt: mediterraneanization of Yugoslav popular culture in the 1950s and 1960s under Italian influence“, *Doktorska disertacija*, EUI, 2019; Vladimir Ivanović, *Geburstag pišeš normalno. Jugoslovenski gastarbajteri u Austriji i SR Nemačkoj*, Beograd 2012; Петар Драгишић, *Шта смо знали о Италији. Погледи из Београда на Италију 1955–1978*, Београд 2019.

¹² Види више у: Драгомир Бонџић Мисао без часоша. *Међународна сарадња Београдској универзитету 1945–1960*, Београд 2011; Г. Милорадовић, н. г.

¹³ Види више у: Dragan Bogetić, *Nesvrstanost kroz istoriju. Od ideje do pokreta*, Beograd 2019.

културне политике“ што би водило нечему што се називало „хоризонтална сарадња“. ¹⁴ Др Бисерка Цвјетичанин, културни и научни радник, књижевни преводилац и африканиста, овако је седамдесетих година описала ту политику у једном од елабората који су приређени за државне органе:

„Политика несврставања као трајна опција глобалних међународних веза Југославије, садржи читав низ компоненти, које су здрава основа за изградњу критерија сарадње с појединим земљама у развоју или групама земаља.“ ¹⁵

Јаке политичке везе ускоро су подупрте економским. Све то је пратило и релативно цветање културне сарадње. Мексичка музика, сенегалска поезија и индијски филмови постали су довољно доступни и препознати, ако не једнако популарни, онда једнако уважени културни производи као њихови парњаци са Истока и Запада. Можда најбоља илустрација ових, међусобно комплементарних, процеса у сфери политике и културе представља путовање Јосипа Броза Тита у земље Западне и Северне Африке 1961. Наиме, том приликом је поред свите политичара, делегацију чинио и један писац – добитник *НИН-ове* награде и један од људи у који су подржали оснивање „Багдале“ – Добрица Ђосић. Титова намера да овај писац напише књигу о афричком путовању није наишла на позитиван одговор код Ђосића, али и сама намера сведочи о покушају нових повезивања и путем културе. Додатну потврду овом аргументу налазимо у путопису из Западне Африке који је, паралелно са вестима о Титовом путу, излазио 1961. у партијском листу „Борба“. ¹⁶ Политичке трансверзале биле су, најпре и помало вештачки, праћене културним.

У овом смислу нарочито су важни били путеви институционалне сарадње. Потписивање културних конвенција са несврстаним државама омогућавало је свестрану и континуирану културну сарадњу између потписница. Тако је Југославија само до 1973. потписала конвенције о културној сарадњи са 16 афричких држава. Засноване су и многе институције чији је изричито циљ била сарадња или проучавање Азије, Африке и Латинске Америке. Тако су настали Музеј афричке уметности у Београду, Институт за земље у развоју (Институт за проучавање Африке 1963–1971) у Загребу, Галерија несврстаних у Подгорици. ¹⁷

¹⁴ Biserka Cvjetičanin, Nada Švob Đokić i Jordan Jelić, *Kultura i novi međunarodni ekonomski poredak*, Beograd 1982, 7, 14, 27, 36.

¹⁵ *Projekcija dugoročne prosvjetno-kulturne suradnje Jugoslavije sa zemljama u razvoju*, Zagreb 1970, 14–15.

¹⁶ Добрица Ђосић, *Пишчеви записи 1951–1968*, Београд 2001, 171–172; Оскар Давичо „Са пута по Африци“, *Борба*, 5. март 1961.

¹⁷ Види више у: Немања Радоњић, *Слика Африке у Југославији (1945–1991)*, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју, 2020, 213–297.

културни радници из 19 афричких земаља одржали су неколико важних манифестација у Београду, Загребу и Новом Саду. Уз то изложено је 1.000 књига, а договорена је даља сарадња на бази уверења Југословена да ове државе „[...] теже очувању сопственог идентитета и афримисању и заштити националне културе и њених сведочанстава“.²³

О снази ових нових напора да се упозна један перцепирано културолошко, цивилизацијски и географски далек свет говоре и речи словеначког песника Бранка Хофмана, који је 1979. критикујући недовољно превођење поезије из Југославији суседних земаља истакао да је у том тренутку у Словенији доступно преко „600 страна афричке лирике“.²⁴ Додатно, најпознатија дела, рецимо афричке прозе и поезије, народна поезија, епови, али и савремена поезија и романи, превођени су у Југославији редовно, често само пар година по оригиналу, те су тако у периоду 1953–1991 представљени практично сви значајнији афрички писци. Тако су се међу преведенима нашла и оба хладноратовска афричка лауреата Нобелове награде за књижевност – Воле Сојенка и Нагиб Махфуз.²⁵

Државна политика подупрта радом културне елите омогућила је Југославији укључивање у један нови свет културне размене, и замишљање једног, колико толико искреног универзализма који би превазилазио блоковску али и поделу света на цивилизовани Север „старих и префињених култура“ и нецивилизовани Југ „примитивних култура“. У питању је била, дакле, идеја несврстаног света, која је свој највећи замах добила током седамдесетих година XX века.

Овакви разноврсни контакти, али и специфична мрежа културних институција у социјалистичкој, несврстаној Југославији, омогућили су да се култура несврстаног света појављује и у мањим, индустријским градовима, а не само у престоници или републичким центрима. Дobar пример представља прослава ослобођења града Крушевца 14. октобра 1970. После уобичајених свечаности, наступио је фолклор из Малија. Интересовање је било огромно, па је наступ у локалној Хали спортова поновљен и следећег дана. Поред тога, месни рецитатори говорили су афричку поезију, а Крушевљани су имали прилике да виде изложбу о свакодневном животу у Малију. Овакав програм, свакако иновативан и креативан за дан ослобођења града, надовезивао се на већ постојећи и стандардни програм који се односио на НОР и локалне

²³ Архив Музеја афричке уметности (АМАУ), Хемеротека, Panče Zafirovski, „Значајна манифестација“, *Komunist*, 04. 04. 1980; „Saradnja“, *Večernje novosti*, 30. 03. 1980; Verica Petkovska, „Bolje upoznavanje za buduću saradnju“, *Borba*, 31. 03. 1980; „Saradnja“, *TANJUG-Pobjeda*, 31. 03. 1980; „Afrika sve bliža“, *Večernji list*, 31. 03. 1980.

²⁴ Цитирано у: С. Селинић, *н. г.*, 44.

²⁵ Види више уз детаљан попис преведених дела афричке књижевности у: Н. Радоњић, *н. г.*, 259–266, 410–415.

свечаности, као и комеморацију палим борцима и жртвама фашизма. Антиколонијализам се надовезивао на антифашизам, а активна мирољубива коегзистенција, односно несврстаност, на братство и јединство. Тиме је остваривана потребна симбиоза између револуционарне прошлости и борбе за ослобођење и живота у садашњости, уоквиреног универзалним прихватањем других народа и нација, те је подстицана једна слика света као света мира, где многе и веома различите културе блиско сарађују, препознају се као једнаке и откривају се као занимљиве и достојне.²⁶

Стога, ново усмерење крушевачког књижевног клуба „Багдала“ током седамдесетих година није ни најмање „чудно“ или „егзотично“, већ природно и одговарајуће историјском и културолошком контексту времена. Ради се о времену када су загребачка кућа „Стварност“ и београдска издавачка кућа „Идеје“, објављивале писце из тзв. Трећег света, укључујући Франца Фанона, Ернеса „Че“ Гевару и друге, а мислиоци на Корчуланској летњој школи, окупљени око часописа „Praxis“, разматрали су савремене историјске и књижевне процесе у „планетарним“ оквирима.²⁷ Данас је улога коју је „Багдала“ одиграла углавном заборављена. Као што је Адам Кола показао на примеру Пољске, ради се о једном феномену „заборављања“ и то заборављања историје социјалистичког постколонијализма.²⁸ Наиме, како ћемо показати ниже, „Багдала“ је као и друге институције и културни делатници у Југославији тога времена, свесрдно прихватила сарадњу са књижевницима, институцијама и културама глобалног Југа на принципу „раван са равним“, што је био темељ међукултурне сарадње у несврстаном свету. Овај рад је покушај да се макар делимично баци светло на делатност ове некад важне издавачке куће и књижевног клуба.

Књижевни клуб „Багдала“ – настанак, развој, деловање

Књижевни клуб „Багдала“ основан је 1958, а од 15. априла 1959. континуирано издаје часопис за књижевност, уметност и културу „Багдала“. Пошто је најпре функционисао као клуб унутар Радничког универзитета у Крушевцу, 1966. постаје самосталан. Клуб је током шездесетих година преузео и улогу издавача, а понајпре се у часопису и у издаваштву издвајало француско песништво. Највећу улогу у тим ра-

²⁶ AJ 559–125–265, Извештај о гостовању националног фолклорног ансамбла Републике Мали, 28. 10. 1970.

²⁷ Sabadoš M. Radin, D. Goluch and Sue-Ann Harding, "Fanon in the 'Second World'. Yugoslavia, Poland and the Soviet Union", *Translationg Frantz Fanon Across Continents and Languages*, Kathryn Batchelor and Sue-Ann Harding (eds), London 2017, 152–161.

²⁸ Adam Kola, *Socjalistyczny postkolonializm. Rekonsolidacja pamięci (Socialist Postcolonialism: Memory Reconsolidation)*, Torun 2018.

ним годинама имали су крушевачки песници, како у издавању часописа, тако и у приређивању превода. У тој првобитној групи истицали су Бранислав Л. Лазаревић, Добри Димитријевић, Миљко Шиндић, Владимир Личина, Саша Трајковић и Никола Трајковић. Најзначајнији подухвати тих година били су издавање *Манифеста надреализма* Андре Бретона, затим објављивање превода великог броја песника савремене француске поезије. „Багдала“ је први југословенски издавач романа *Кише* нобеловца Сен-Цон Перса.²⁹ Књижевни клуб не само да је у време социјализма развио завидну делатност већ и самосталност – па су током седамдесетих и осамдесетих година функционисали: часопис, издавачка кућа, књижара *Салон Слово љубве са аншикварницом*, бифе и двориште који су функционисали као простор летњих књижевних вечери, магацин и штампарија. Од издаваштва се „Багдала“ и издржавала, није била дотирана од локалних власти, те је била и самосталнија у свом наступању на тржишту, али и у избору књига које ће издати.³⁰

Бивши уредник „Багдале“ Милош Петровић написао је поводом 500. броја часописа *Багдала*:

„Багдала се у својој програмској оријентацији никада није определила за регионално, за локално. Вредност дела искључује регионалне кључеве, искључује периферно, маргинално, провинцијално, локално... Не могу се у име регионалног, то је Багдала на време схватила, заговарати разни облици људских глупости, затварања у клубове и еснафе. Сваком добром писцу часопис је увек окренут. Узети у свом наличју и у књижевном смислу, регионално и локално значе затварање. Књижевна реч, пак незаобилазан је вид зближавања. Богат је онај град који себе целовито остварује, који, дакле, себе и књижевно остварује.“³¹

Један други „Багдалин“ уредник, Љубиша Ђидић, описаће управо тренутке стварања часописа „Багдала“, као покушаја да у Крушевцу „древном граду епске песничке традиције“, касних педесетих година, дође до „брисања демаркационе линије између тзв. провинције и тзв. метрополе“. Ђидић почетак тог брисања види „крушевачким открићем једног нобеловца, Сен-Цон Перса, а наставиће се у раскошној лепези не само владајућих светских центара (Француске, Енглеске, Русије, Немачке, Италије...), већ и касније у 80 антологија тзв. несврстаног света и нових непознатих култура и језика (поменимо бар свахили, хинду и индијански, арапски и древни грчки, латински, и наравно, ста-

²⁹ Милош Петровић, „500. број Багдале“, *Багдала*, година LVI, бр. 500, (април–јун 2014), 5–11. <http://www.bagdala.rs/index.html> (приступљено 27. 10. 2020).

³⁰ Љубиша Ђидић, „Хроничарски тренутак за једног уредника. (Мало историје, једна киша и једна семенка)“, *Багдала*, година LVI, бр. 500, (април–јун 2014), 242–252.

³¹ М. Петровић, *н. г.*

рословенски...).³² Дакле, делатност „Багдале“ од њеног зачетка стремилa је већој самосталности, ширењу делатности, али и области интересовања и снабдевања читаоцима разним, до тад у Југославији неоткривеним „рукавцима“ и „притокама“ реци светске књижевности.

Долазак једног афричког нобеловца у Крушевац 1981. само је настављао ову традицију отворености, депровинцијализације и глобалног погледа на свет. Наиме, у оквиру обележавања две деценије од Београдске конференције, тзв. Прве конференције несврстаних, Југословенске конференције, прилику и организовали Октобарске сусрете писаца, на којима је организован неформални састанак писаца из несврстаних земаља. Дошло је 13 писаца из 8 земаља, међу којима је најзначајнији био нигеријски писац Воле Сојинка. Ови писци су 17. и 18. октобра посетили Крушевац, управо као гости „Багдале“ и самог града. Тада је, после посете граду, фабрици „Мерима“, и винским подрумима уприличено и „веома успело и лепо посећено књижевно вече“.³³ Сојинки је то била друга посета Југославији и, премда су његова дела објављена тек 1980, и то не код „Багдале“, а награда за књижевност уследиће тек 1986, ова посета такође сведочи о значају крушевачке издавачке куће.

Издања Багдале и несврстани свет

Схватање несврстаног света се уземљило седамдесетих година у менталним мапама Југословена. Наиме, пошто су, после другог скретања ка Истоку и другог болног схватања варљиве југословенске позиције 1968. у опасном свету хладног рата, југословенски вођи схватили да је несврстана спољна политика извор безбедности, угледа и на крају успеха Југославије, седамдесетих година се та политика из уских обухвата политичких кабинета прелила на читаво јавно мњење. У том смислу тумачимо оно што историчар Твртко Јаковина назива експлозијом несврставања у јавном дискурсу.³⁴ Телевизије, атласи, музеји, па и издавачи изродили су, обновили или проширили интересовање за тај свет. Радило се о свету који се скоро потпуно деколонизовао, и убрзано економски еманциповао. Уз те две борбе, политичко-војну, и политичко-економску, паралелно је текла борба за „деколонизацију ума“.³⁵ Писци и политичари Африке, Азије и Латинске Америке радили су на уздизању сопствене баштине, стварању модерних дела, и укључивању у токове савремене књижевности и уметности, да би афирмисали сопствене младе нације. То су често чинили потенцирајући националне

³² Љ. Ђидић, *н. г.*

³³ С. Селинић, *н. г.*, 43.

³⁴ Види више у: Tvrtko Jakovina, *Treća strana hladnog rata*, Zagreb 2011.

³⁵ Види више у: Franc Fanon, *Crna koža, bele maske*, Beograd 2015; Albert Memi, *Portret kolonizatora i portret kolonizovanog*, Višegrad 2015.

границе, а њихове класификације прихватили су неочекивани савезници попут Југославије. Још неочекиваније, ови напори наишли су на искрену подршку у једном средњем индустријском граду у СР Србији. Пошто смо већ указали на самосталност одлучивања у оквиру издавачке куће, можемо тврдити да је идеја о едицији која би се бавила несврстанима као и издавање посебних дела у оквиру других библиотека настала аутономно у самој „Багдали“.

Издања „Багдале“ која се тичу несврстаног света обухватају књиге издате у четири њене библиотеке или едиције. Ради се о *Малој библиотеци*, где су најпре издавани европски, понајпре, француски песници, а затим и „поезија других народа.“ Ту можемо препознати најпре, клицу, несврстаног опредељења које је укључивало и сваковрсну подршку борби малих народа за слободу и афирмисање њихових историјских и културних права. Тако у једном издању „Багдале“, *Поезија Курда*, Љиљана Шијаковић говори о „храбром и борбеном народу о коме се и последњих година писало и у нашој штампи“.³⁶ Још 1961. је пак, Миодраг Шијаковић у предговору за „Багдалину“ књигу *Поезија Инка* писао у дискурсу који ће својски усвојити југословенски несврстани делатници, а то је антиколонијални дискурс са посебним сензибилитетом за борбу и судбине малих народа: Шијаковић је тада писао о трагичном нестанку „Инка-индијанаца“ и њихове цивилизације и културе под притиском „Европејаца“.³⁷ Ова књига се очигледно показала добрим избором, јер је доживела и друго издање 1977.³⁸ У сличном руху је у чак 3.000 примерака штампана и књига загонетног назива *Појол Вух*. Место неке мистификације древне америчке прошлости, радило се о ретким документима које су конкистадори превели на шпански пре уништавања, и то јужноамеричког народа Кића.³⁹ Затим се ређају издања која потиру европоцентричност и остварују невероватну географску, културолошку и крајње универзалистичко-хуманистичку визију „Багдале“ једног света и много култура: *Поезија мескичких Индијанаца*, *Поезија древној Етиопији и Месопотамије*, *Класична арајска поезија (VI–XVII век)*, *Поезија Ацшека*, *Поезија Ескима*.

Затим налазимо библиотеку *Трајови*, где су објављивани и историјски извори. Можемо приметити сличан културолошки образац као код *Мале библиотеке*. Наиме уместо грубог европоцентричног приступа изворима староримске или старогрчке провенијенције, или националног фокуса на рецимо старосрпске изворе, налазимо ванредну ширину. Истичу се на пример *Животопис, поезија, говори и закони владара народа Ђићимека (XV век)* из 1986, који још једном иновативно пред-

³⁶ Љиљана Шијаковић, „Предговор“, *Поезија Курда*, Крушевац 1972, 5.

³⁷ Миодраг Шијаковић, „Предговор“, *Поезија Инка*, Крушевац 1961, 5–10.

³⁸ *Поезија Инка*, Крушевац 1977.

³⁹ *Појол Вух: књига већа поглавара народа Киће*, Крушевац 1980.

стављају земље америчких Индијанаца пре шпанске најезде. Слично је са књигом *Свешћ на леђима корњаче: мишкови и легенде Ирокеза*. У случају књиге о древним тибетанским текстовима, писац предговора Војислав Д. Никчевић открива колико су широко и са „добро одмереним хуманизмом“ приређивачи и преводиоци покушавали да прикажу стране културе, избегавајући како европоцентризам тако и етноцентризам.⁴⁰ Тако се у оцени будистичких текстова не полази од западних образаца хришћанства или блискоисточних абрахамских религија, већ се оне сагледавају као самосвојне и посебне у развоју „људске мисли“.⁴¹

Потом ту је била, веома значајна, библиотека *Савремене светске приче*. Самом чињеницом да су у ову библиотеку уврштени паралелно писци Француске, Британије и њихових бивших колонија, давала је овој књижевности из несврстаног света признање које јој је често одбијано. Ту су се 1983–1991. нашли савремени писци из земаља попут Јордана, Египта и Индије, области и континената попут Латинске Америке и Африке, арапског света. Није без значаја да су најпре објављиване антологије кратких прича из несврстаног света да би се тек крајем осамдесетих и у деведесетима „Багдала“ вратила на Европу. Посебна пажња придавана је и појединачним писцима па су 1985, на пример објављене књиге кувајтске списатељице Лејле ал-Осман, те египатског писца Тафика ал-Хакима.⁴²

Као и друга „Багдалина“ издања која смо овде анализирали и ове антологије кратке приче са разних меридијана доносе веома значајне предговоре које су овим делима и југословенском читаоцу давале потребан оквир за разумевање. Тако Радослав Братић у предговору који ће насловити једном Будином изреком, а за књигу *Антологија кратких прича Индије*, радити у духу који је поставила „Багдала“ на разбијању предрасуда условљених колонијалним дискурсом, који је понекад налазио своје одјеке у Југославији:

„Каква је земља Индија, или *Бхарат* – како би Хиндуси рекли? Јављају ли се у нашој свести, пред таквом загонетком, слике огромних слонова и кобри на којима јаше мудри Вишну, или слике махараца и лепих Индијки у белим саријама – боји избављења? Је ли то само европска жудња за егзотиком, испуњеном тананим звуцима ситра и тамбуре, уз мирисе марихуане и свакојаких еликсира [...] Или је Индија разгледница пуна мистификација које су, кроз спорадичне новинске натписе, у прошлости стизале до нас, иле је то пак идеализовано тумачење ми-

⁴⁰ Svetan Todorov, *Mi i Drugi. Francuska misao o ljudskoj raznolikosti*, Beograd 1994.

⁴¹ Војислав Д. Никчевић, „Предговор“, *Врш Лошоса. Древни тибетански текстови*, Крушевац 1983, 5–8.

⁴² Тауфик Ал Хаким, *Хакимов маџарац*, Крушевац 1985; Лејла ал Осман, *Унутра је друшћ свешћ*, Крушевац 1985.

тологије и њено превођење у неприступачну садашњост [...] Је ли Индија она чувена збуњеност странца када треба да схвати кастински систем (као да га у сваком друштву нема) [...] Можда нас вара онај романтичарски тон Тагориног *Градинара*, који смо читали у школама, или чувени авантуристички подухват, славног Колумба, с краја XV века, који тражи земљу снова, али уместо у Индију стиже у Америку.⁴³

Пре него ли савременим индијским писцима допусти да прикажу своју верзију Индије, читаоцу на проверу, Братић ће зналачки, методично испитати везу митологије и књижевности, историје индијске приче, санскрита, те поделити индијску причу регионално и по стилу на: асамешку, бенгалску, гуџерати, хинди, канада, кашмир, малајалам, марати, орија, пенџабску, синди, тамилску, телугу, урду, те причу на енглеском језику и о свакој дати пар инструктивних страница.⁴⁴ Братић, пре него што препусти читаоца врским писцима попут Рабиндраната Тагоре, пише одељак под називом „Како читати данашњег индијског писца, или, Индија, земља понижених и узвишених“, где је читалац упозорен о „европском полазишту“ и упознат са основним постулатима савременог индијског живота.⁴⁵ Тако опремљени предговори говоре и о озбиљности издавача, који се није понашао попут сакупљача народних прича.

Илустрације, односно корице ових књига показују још више пажљив одабир. Рецимо, превод дела француског историчара Анрија Бренсвига *La partage de l'Afrique noire* (у преводу Н. Недељковић *Како се њарчала Африка*), украшен је корицом која приказује карту Африке на српскохрватском, док је континент састављен од произвољних пузли, што сигнализира познавање вештачких колонијалних граница и уопште парадигме поделе Африке споља, од стране метропола.⁴⁶

Корице које су пратиле сва издања најчешће су украшаване историјским, културним или уметничким артефактима, објектима и грађевинама чијом представом је покушана синтетеза богатства наслеђа једне нације или народа. Тако су антологије поезије пратили прикази уметности попут бенинске бронзе или савремених скулптора из Јужне Африке. Поезију Инка красила је слика остатака града Макчу Пикчу. Иако се на први поглед ово може видети као егзотизација и оријентализација наслеђа такозваних не-европских култура, не ради се о томе. Наиме, „Багдала“ је, као и други издавачи у Југославији у то време, пратила траг културних радника, писаца и песника, па и политичара глобалног Југа из тога времена. Ови становници несврстаног

⁴³ Радослав Братић, „Осамљен се крећи као носорог“, *Анџологија крајње приче Индије*, Крушевац 1987, v–vii.

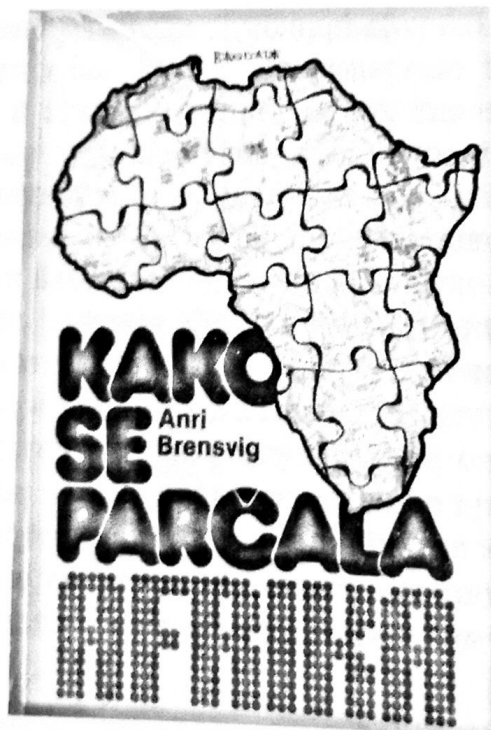
⁴⁴ *Ишо*, vii–xlvi.

⁴⁵ *Ишо*, xlvi–l.

⁴⁶ Анри Бренсвиг, *Како се њарчала Африка*, Крушевац 1985.

света, председници и писци, покуšавали су да на све начине, спонзоршући нове музеје, археолошка открића, фолклорне трупе, народну уметност, ревалоризују и уздигну предколонијално наслеђе својих нација, било да је у питању Алжир, Индонезија или Перу. То се најбоље огледа и у избору имена за националне државе. Тако ће прва ослобођена субсахарска колонија Златна обала, узети име „Гана“, по средњевековном царству које се налазило на простору блиском модерној држави у Западној Африци.

Још један важан аспект свих ових издања у различитим библиотекама „Багдале“, а који опет стоји у савршеној равни са југословенском, несврстаном, антиколонијалном, анти-империјалистичком политиком јесте издавање поезије и прозе оних народа и у оним оквирима који су признавани као самоопредељење аутохтоних или малих народа. То је нарочито видљиво у издавању књига попут *Савремена поезија Палестине* или *Савремена Јужноафричка поезија*.⁴⁷ Пажљиви читалац ће приметити да је првој збирци дато име државе која не постоји у међународно-правном систему, али чији ослободилачки покрет СФРЈ подржава (док са државом која је окупирала простор Палестине прекида односе 1967); док је другој збирци дато име без назива државе (Јужноафричка република) са којом Југославија има прекид формалних односа 1962–1991, и за то време јој због система апартејда уводи санкције, а подржава њен народ кроз два ослободилачка покрета.

⁴⁷ *Савремена поезија Палестине*, Крушевац 1979; *Савремена јужноафричка поезија*, Крушевац 1979.

Илустрације: Корице Багдалних издања из библиотека несврстаних, Мале библиотеке и библиотеке Трагови

Најзначајнија библиотека у овом контексту јесте управо она која носи назив *Библиотека несврстаних*. Радило се о амбициозном издавачком подухвату који је на крају, по свему судећи, обухватио око 80 наслова. Почетком седамдесетих година, „Багдала“ је „исцрпла“ преводе европске поезије, те је у духу времена, а и издавачки мудро било почети са преводом савремене поезије несврстаног света.⁴⁸ Од 1972. до 1991. ређала су се издања попут: *Савремена поезија Кубе*, *Савремена поезија Кувајша*, *Савремена поезија Ниџерије*, *Камеруна и Конга*, *Савремена поезија Боливије*, *Савремена поезија Венецуеле*, *Савремена поезија арајског истока*, *Савремена поезија Шри Ланке*, *Савремена поезија Бурме*, *Савремена поезија Кеније*, *Танзаније и Уганде*, *Савремена поезија Бразила* и тако даље. Овим, заиста импресивним, издавачким подухватом, „Багдала“ је мапирала свет неврстаних.

Ове збирке поезије, а нарочито антологије, биле су врсно уређене и представљале су пример коришћења али и јачања несврстане културне мреже. Уз то, оне су давале на значају овим, младим, националним књижевностима у једном новом, пост-колонијалном свету. На уређивању ових збирки отишло се најдаље у сарадњи са институцијама у земљи и иностранству. Ту је „Багдала“ маестрално демонстрирала

⁴⁸ <http://www.bagdala.rs/index.html> (приступљено 27. 10. 2020).

практично, оно што је истицано као њен принцип отворености и одбијања да се нађе на културној периферији. У сарадњи са *Институтом за земље у развоју* „Багдала“ је издала и поезију под називом *Сачувај моје речи: избор из афричке усмене поезије*.⁴⁹ Збирку је приредила и предговор написала др Бисерка Цвјетичанин, највећи југословенски експерт за афричку књижевност.⁵⁰ Није претерано рећи да ове збирке представљају један од највећих успеха „Багдале“ као издавача, али и највећих доприноса упознавању *Другој* у Југославији кроз књижевност, па био он из Африке, Азије или Латинске Америке.

Ако погледамо, на пример, збирку јужноафричке поезије, видимо да је предговор за „Багдалино“ издање писао познати песник из Јужне Африке Денис Брутус. У поговору (*Поезија и апартхајд*) је Нада Швоб Ђокић,⁵¹ научни сарадник *Института за земље у развоју* из Загреба, описала однос поезије и система апартхејда. Оба ова писца повезала су простор Југославије и Јужне Африке користећи *сличност* које су перцепирали – говорили су о „великој поезији“ која настаје у „често немогућим“ условима затвора, гериле и емиграције.⁵² Југословенска прошлост је у неколико виђена као јужноафричка садашњост. Са друге стране, у предговору за савремену поезију Гане, један тамошњи песник је написао предговор, те је истакао своју наду да ће *сличност* на бази менталитета Југословена и Западних Африканаца бити залог за добар пријем песама у „Багдалином“ издању широм Југославије.⁵³ Потврду о доброј политичкој подршци овом покрету несврстаног културног умрежавања налазимо и у предговору за *Савремену поезију Сенегала*, коју је писао министар за културу Републике Сенегал, Алиун Сен.⁵⁴ Ово је био и чин изузетне културне промоције за те земље, јер, као што наводи Швоб-Ђокић, традиција поезије у неким од ових земаља, дакле савремене поезије, није у том тренутку била старија од десет година.⁵⁵

⁴⁹ *Сачувај моје речи: избор из афричке усмене поезије*, Крушевац-Загреб 1977.

⁵⁰ Бисерка Цвјетичанин докторирала је на теми афричког савременог романа 1980. Годинама је била један од најактивнијих заступника оснивања африканистике у Југославији.

⁵¹ Нада Швоб Ђокић докторирала је на теми развоја у афричком роману 1981. Бавила се афричком поезијом и превођењем афричке књижевности.

⁵² Денис Брутус, „Предговор“, *Савремена јужноафричка поезија*, Крушевац 1979; 5–8; Нада Швоб Ђокић, „Поговор. Поезија и апартхајд“, *Савремена јужноафричка поезија*, 49–51.

⁵³ Кофи Њидеву Авунор (Kofi Awoonor), „Предговор“, *Савремена поезија Гане*, Крушевац 1980, 6.

⁵⁴ Алиун Сен, „Предговор“, *Савремена поезија Сенегала*, Крушевац 1977, 5–10.

⁵⁵ Нада Швоб Ђокић, „Поговор“, *Савремена поезија Кеније, Танзаније и Уганде*, Крушевац 1977, 63.

Закључак – у борби против своје и туђих књижевних метропола

Будући да је оснивање и почетна делатност „Баgdале“ било инспирисано отпором књижевним метрополама, односно провинцијализацији књижевне и издавачке продукције у Југославији и СР Србији педесетих година, са ове дистанце делује као природно њено опредељивање да исти третман пружи отпору књижевним метрополама бивших колонија.

Издавачка, преводачка и свеукупна делатност „Баgdале“ спрам несврстаног света, данас опет означавањем пежоративно као „Трећи свет“ што алудира на његову заосталост, неразвијеност па чак и недостатак културних вредности, делује још важније данас. Наиме, у пост-југословенским државама можемо сада (2020) регистровати само неколико мањих издавача у Београду и Загребу који, и то повремено, издају књиге афричких, азијских и латиноамеричких писаца. Уколико изузмемо велике издаваче и писце који су стекли популарност на Западу (Салман Ружди, Халеид Хосеини, Амин Малуф, Габријел Гарсија Маркес), не можемо рећи да данас постоје ни приближно тако чврсте везе са центрима књижевног стваралаштва у Азији, Африци и Латинској Америци, те се оне могу приписати јединственим факторима и историјском тренутку – социјалистичке самоуправне Југославије, глобалне несврстаности и крушевачке „Баgdале“.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Необјављени извори

- Архив Југославије фонд Комисија за културне односе са иностранством (559)
- Архив Музеја афричке уметности Хемеротека текстова о Африци 1977-1991.

Периодика

- *Баgdала*
- *Борба*
- *Полишика*
- *Кулшура*

Литература

- Ал Осман Лејла, *Унутра је други свет*, Крушевац 1985.
- Ал Хаким Тауфик, *Хакимов маџарац*, Крушевац 1985.
- *Антологија крашке приче Индије*, Крушевац 1987.
- Ватушић Slavko, *23 pjesme*, Zagreb 1938.

- Bogetić Dragan, *Nesvrstanost kroz istoriju. Od ideje do pokreta*, Beograd 2019.
- Бонцић Драгомир *Мисао без пасоша. Међународна сарадња Београдској универзитету 1945–1960*, Београд 2011.
- Бресвиг Анри, *Како се парчала Африка*, Крушевац 1985.
- Buhin Anita, "Flavoured with sea, flavoured with salt: mediterraneanization of Yugoslav popular culture in the 1950s and 1960s under Italian influence", *Doktorska disertacija*, EUI, 2019.
- *Врт Лошоса. Древни шибетански шексшови*, Крушевац 1983.
- Vučetić Radina, *Koka kola socijalizam. Amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture tokom šezdesetih godina XX veka*, Beograd 2012.
- Драгишић Петар, *Шта смо знали о Италији. Погледи из Београда на Италију 1955–1978*, Београд 2019.
- *Друго читање*, priredio Mirko Galić, Zagreb 2007.
- Ivanović Vladimir, *Geburstag pišeš normalno. Jugoslovenski gastarbajteri u Austriji i SR Nemačkoj*, Beograd 2012.
- Jakovina Tvrtko, *Treća strana hladnog rata*, Zagreb 2011.
- Klein Christina, *Cold War Orientalism: Asia in the Middlebrow Imagination, 1945–1961*, Berkeley 2003.
- Kola Adam, *Socjalistyczny postkolonializm. Rekonsolidacja pamięci (Socialist Postcolonialism: Memory Reconsolidation)*, Torun 2018.
- Kunene Mazisi, "Introduction", in: Césaire Aime, *Return to my native land*, London 1969.
- Memi Albert. *Portret kolonizatora i portret kolonizovanog*, Višegrad 2015.
- Милорадовић Горан, *Летошта под надзором. Совјетски културни ушницаји у Југославији 1945–1955*, Београд 2012.
- Milutinović Zoran, "Oh, to be a European! What Rastko Petrovic learnt in Africa." *Under Eastern Eyes. Eastern European Travel Writing in Comparative Perspective I*, Wendy Bracewell and Alex Drace Francis (eds.), Budapest 2008.
- Петровић Петар Његош, *Луца микрокозма*, Београд 1923.
- Petrović Rastko, *Afrika*, Novi Sad 2008 (1930).
- *Поезија Инка*, Крушевац 1961.
- *Поезија Курда*, Крушевац 1972.
- *Појол Вух: књига већа појлавара народа Киће*, Крушевац 1980.
- *Projekcija dugoročne prosvjetno-kulturne suradnje Jugoslavije sa zemljama u razvoju*, Zagreb 1970.
- Rabindranath Tagore, Pablo Neruda, Aime Césaire. *For a reconciled universal*, Paris 2011.

- Радоњић Немања, *Слика Африке у Југославији (1945–1991)*, Докторска дисертација, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за историју, 2020.
- Sabadoš M. Radin, D. Goluch and Sue-Ann Harding, "Fanon in the 'Second World'. Yugoslavia, Poland and the Soviet Union", *Translation of Frantz Fanon Across Continents and Languages*, Kathryn Batchelor and Sue-Ann Harding (eds.), London 2017
- *Савремена јужноафричка поезија*, Крушевац 1979.
- *Савремена поезија Гане*, Крушевац 1980.
- *Савремена поезија Кеније, Танзаније и Утанге*, Крушевац 1977.
- *Савремена поезија Палестине*, Крушевац 1979.
- *Савремена поезија Сенегала*, Крушевац 1977.
- *Сачувај моје речи: избор из афричке усмене поезије*, Крушевац-Загреб 1977.
- Селинић Слободан, *Књижевна дипломатија. Међународна сарадња југословенских писаца од средине педесетих до краја седамдесетих година 20. века*, Београд 2019.
- *Слика Другој у балканским и средњоевропским књижевностима*, уредник Миодраг Матицки, Београд 2006.
- Scott-Smith Giles and Joes Segal, "Introduction. Divided Dream-worlds? The Cultural Cold War in East and West", *Divided Dream-worlds? The Cultural Cold War in East and West*, Romijin et al. (eds.), Amsterdam 2012.
- Todorov Cvetan, *Mi i Drugi. Francuska misao o ljudskoj raznolikosti*, Beograd 1994.
- Ђосић Добрица, *Пишчеви записи 1951–1968*, Београд 2001.
- Fanon Franc, *Crna koža, bele maske*, Beograd 2015.
- Fraser Robert, *West African Poetry. A critical history*, Cambridge 1986.
- Cvjetičanin Biserka, Nada Švob Đokić i Jordan Jelić, *Kultura i novi međunarodni ekonomski poredak*, Beograd 1982.
- Šašić Daša, "Delo Eme Sezera", *Polja*, 248, (1979).
- Švob Đokić Nada, *Razvoj u afričkoj književnosti*, Zagreb 1981.

Интернет

- Крижанић Петар Пјер, "Бриге белих брада", *Полишика*, 11. 1926, <http://www.yugopapir.com/2017/09/rabindranat-tagore-u-jugoslaviji-1926.html> (приступљено 20. 10. 2020).
- Ломпар Мило, *Црњански. Биографија једној осећања*, Београд 2018, 191, 388, 444-445, <http://www.klubputnika.org/zbirka/vremeplov/3759-objasnjenje-sumatre-1920> (приступљено 27. 10. 2020).
- <http://www.bagdala.rs/index.html> (приступљено 27. 10. 2020).

NEMANJA RADONJIĆ, PhD, Research Assistant
Institute for Recent History of Serbia, Belgrade
nemanjarradonjic@gmail.com

AT THE FOOTHILLS OF THE ANDES, HIMALAYAS AND BAGDALA:
BOOK CLUB "BAGDALA", ITS PUBLISHING
AND THE NONALIGNED WORLD

Summary

Given Yugoslavia's exceptional position in the Cold War, first between East and West, then between (Global) North and South, it is no surprise that specific cultural processes developed there. One of these processes was the gradual cultural "discovery" of, until then, unknown and faraway cultures and civilizations. The political elite of socialist Yugoslavia embarked on a unique foreign policy course that led it to new allies in the continents of Africa, Asia and Latin America. Also gradually, these political connections made for a new geo-cultural reality of a "nonaligned world". This factor, along with Yugoslavia's special brand of self-managing socialism made way for some truly decentralized movements. One of these, even a pioneering effort, was the founding and activities of the publishing house and book club "Bagdala". Originally formed by poets within the confines of the Workers University, in a mid-sized industrial city of Kruševac, the bookclub grew out of its ambition to break free of the metropolitan squeeze of Beograd and Zagreb. During the 1960's and 1970's it becomes a cultural institution of renown. It is precisely in this time-frame that the editors decide, autonomously as it seems, to embark on a hard and noteworthy assignment of publishing over 80 anthologies of poetry of different nations, in an edition called the Library of the Nonaligned. This, the most successful edition of Bagdala concerning the world of the nonaligned, coupled with other events and processes such as the fact that Bagdala was visited by some of the most important writers of Asia, Africa and Latin America, as well as looking at key events such as the 14th of October celebrations with the participation of Malian folklore and readings of African poetry speaks loads of a global world of which Kruševac and Bagdala were a part of. This position we can ascribe to three factors – the nonaligned position of Yugoslavia; the specific brand of self-managing socialism enabling some form of decentralized action; and finally the goodwill, expertise and interest of the cultural workers, editors, translators, poets and writers of Bagdala itself.

KEYWORDS: Yugoslavia, Socialism, Literature, Imagology, Nonalignment, Cold war, Asia, Africa, Latin America, Kruševac, Bagdala